

Elck zegg'het voorts

Nieuwpoortse archiefkrant

Verschijnt viermaandelijks - jaargang 10 - nr. 2 - maart 2018

Editoriaal

Vroeger was geschiedenis niet zelden een opeenvolging van vorsten, veldslagen en data. De Slag bij Nieuwpoort van 1600 is voor onze noorderburen iconisch, zoals de Slag der Gulden Sporen bij ons. Voor de gang van de geschiedenis hebben beide geen beduidende 'breuk' betekend! Dat was het wél voor de slachtoffers.

In Nieuwpoort waren er in de 18e eeuw ooit zes kloostergemeenschappen. Van een ervan, de Engelse kartuizers, hebben wij uitvoerig de opeenvolgende priors kunnen duiden met hun realisaties.

Vrij vroeg, in 1168, hadden de inwoners van het middeleeuwse Nieuwpoort een voortdurend betwist voorrecht omtrent tolheffing. Processen om dat te verdedigen waren legio. In Gent, Parijs en Mechelen boog men zich over de 'rechten' van Nieuwpoort in het ancien regime.

Dank zij het jarenlange speurwerk van wijlen Honoré Boydens, kunnen wij uit zijn nota's heel wat leren uit bundels van het Stadsarchief Nieuwpoort, dat berust te Brugge. Gilden, courante prijzen, consumptie, IJslandvaart ...

Freddy Beun herinnert ons aan de eeuw, dat er te Nieuwpoort een soort redersdynastie functioneerde en mede haar stempel drukte op de stadspolitiek. Met nog andere invloedrijke families vormde zij een netwerk van macht en bestuur.

G. Demerre

Geschiedenis

SLAG BIJ NIEUWPOORT 1600

Voor de Nederlanders is de "Slag bij Nieuwpoort" zowat de "Slag der Gulden Sporen" voor de Vlamingen: lange tijd mythisch in het collectief geheugen en uitgebuit in de politieke propaganda tot in recente tijd.

In beide gevallen hebben de gebeurtenissen ook buiten de grenzen sporen nagelaten ... maar voor het verdere verloop van de geschiedenis was het eigenlijk maar een voetnota! Ze konden in beide gevallen geen wissel trekken op de toekomst.

Wij volgen o.m. het dagboek van de advocaat-fiscaal Anthonis Duyck.

Prins Maurits en zijn broer Frederik Hendrik, de hertog van Holstein, de prins van Anhalt, de heren Chastillon, Gray, Vere, Drury, de graaf van Solms e.a. vertrokken vanuit Den Haag op 17 juni 1600 naar Delfshaven, om sloop te gaan naar Dordrecht.

Een vertegenwoordiging van de Staten - Generaal, onder de leiding van Oldenbarnevelt, had op het laatst besloten mee te gaan, om zeker te zijn dat

Duinkerke zou worden ingenomen ... zoals ze op gedragen hadden.

Seypenstein was als extra ordinaris-ontvanger en Jan Speelman als controleur meegestuurd. Men kwam op 20 juni bij Middelburg aan en reisde door tot Vlissingen waar het leger per schip lag te wachten : de wind zat ongunstig vanuit het zuidwesten. 's Anderendaags overtuigde prins Maurits de Staten Generaal om naar Philippine te zeilen en niet overzee richting Nieuwpoort. In Sluis wachtten vijandelijke galeien en de wind was nog feller geworden.

Op 22 juni ging men aan land met 128 vendels (80-120 man voetvolk elk) in regimenten onderverdeeld : Ernst van Nassau, Edmond, Jan Piron en Vander Noot. Graaf Georg van Solms had Fransen, Walen en Zwitsers en Francis Vere had Engelsen en Friesen onder zich. Graaf Lodewijk van Nassau zou zeven cavalerie regimenten bevelen. Dat waren 20 vanen-ruiterij van elk 80-120 man. De hele week was het eigenlijk mooi weer gebleven. Op 23 juni was er een Spaanse troepenmacht verzameld in Maastricht, die sinds 20 juni wist van de campagne vanuit Holland !

Eens 25 juni was de hele tros in de buurt van Eeklo. Al meteen had men zich deerlijk misrekend : er was helemaal géén neiging op het platteland, om de 'opstandige troep' ter wille te zijn. Reeds decenia-lang was de landelijke bevolking door "*contributies*" leeggezogen. Het platteland was ontvolkt en de versterkte steden hadden niets te duchten van het langs trekkend leger van wel 10 kilometer, op de schaarse begaanbare wegen.

Op 26 juni had men zich even opgehouden in Male en toen ruiters Brugge naderden werden ze beschoten. Hier en daar hadden de soldaten langs hun tocht huizen afgebrand, ze werden zelfs de verkeerde weg opgestuurd richting Loppem. Toen ze dat inzagen keerden ze hun stappen terug, richting naar Oudenburg, terwijl er verkenners waren uitgestuurd naar Oostende (dat onder controle van de opstandelingen was).

Intussen was men verplicht bevoorrading te laten aanrukken voor het veldleger vanuit Oostende. Onderweg waren schansen met geschut te duchten. De Spaanse legermacht had Oostende omringd met schansen zoals "*Albertus*" en "*Isabella*".

Wat prins Maurits niet wist, was dat een Spaans expeditieleger oprukte naar Antwerpen met Don Luys de Velasco. Op 28 juni kwam aartshertog Al-

brecht en aartshertogin Isabella in Gent aan met de Almirante van Aragon, Francisco de Mendoza. Op 29 juni werd in Oudenburg het rantsoen voor vier dagen uitgedeeld aan de manschappen van prins Maurits. Op dat ogenblik marcheerde de aartshertog met zijn leger reeds tussen Gent en Brugge.

Nog altijd was het mooi weer. Het Staatse leger trok langsheen Snaaskerke en doorheen Leffinge, Slijpe tot in de duinen bij Westende. Vanuit Nieuwpoort werd er enkele keren geschoten. Op dat ogenblik was de aartshertog in Brugge.

1 juli 1600. Vanuit Oostende waren schepen met "*zoetelaars*"* onder zeil richting Nieuwpoort. De voorhoede van Vere, van Solms, graaf Lodewijk, graaf Frederik, Bax en Van Balen trok bij laag water doorheen de havenmond van Nieuwpoort en sloeg kamp op in de duinen westelijk van de stad. Graaf Ernst, Risoir en Stakenbrouck kwamen iets later met geschut kamp slaan ten noordoosten van de stad, ook in de duinen (Lombardszijde). De aartshertog sloeg die dag zijn kamp op in Leffinge. Ritmeester Wagemans bracht dit bericht tot bij de prins bij Nieuwpoort.

PANIEK

In de vroege ochtend zond die graaf Ernst naar de schans Albertus met Schotten en Van der Noot met een paar vierentwintig ponders en de ruitervanen van Risoir, Merw, Stakebrouck en Van Tympel. Zij moesten beletten dat de Spanjaarden de duinen zouden bereiken ...

De mythe van "*de verbeterde strijd op de Leffingedijk...*" greep NIET zo plaats !

De Spanjaarden hadden reeds de duinen bereikt, graaf Ernst stelde zich op in een moeilijk te handhaven positie. Zijn troepen werden uit elkaar geslagen, opgejaagd ... men verloor 800 man, meestal Schotten waaronder zeven kapiteins : Stuart, Barclay, André Murray, Kilpatrick, Mechel, Niesbet en Stracchon.

Nog een mythe die moet sneuvelen is, dat de prins zijn schepen in zee stuurde, om te vermijden dat zijn manschappen ... aan vluchten zouden kunnen denken !

Hij deed dit in de ochtend van 2 juli, omdat hij wist dat bij laag water de haven van Nieuwpoort doorwaadbaar was, en de schepen niet konden gemanoeuvrerd worden. In 1590 was prins Maurits

reeds voorbij getrokken bij Nieuwpoort op weg naar Duinkerke ... Hij kende tenminste de situatie hier.

DE SLAG

Het verloop en het resultaat zijn overbekend. Bij lage tij werd zwaar materiaal over een scheepsbrug richting het strand van Lombardsijde gebracht terwijl het voetvolk uit het westelijk kamp van Nieuwpoort doorheen de havengeul moest waden.

De Engelsen, de Friezen en Van der Aa vormden de voorhoede van de Staatsen. Generaal Vere commandeerde dat regiment. Alleen prins Maurits wist iets van de nederlaag af in Leffinge !

De hoofdmacht bestond uit Fransen, Walen en Zwitsers onder bevel van Georg von Solms met de ruiters van graaf Frederik.

Prins Maurits stelde zich als achterhoede op met zijn broer Frederik Hendrik van Nassau, de hertog van Holstein, de Fürst van Anhalt, de heren Chastillon, Gray, Drury en admiraal Nassau met nog andere officieren van zijn familie.

Een beperkte groep was achtergebleven om een uitval van de stad Nieuwpoort op te vangen.

De legermacht van de aartshertog, had zware geforceerde dagmarchen meegemaakt en er was uitvoerig overleg nodig ... wat de actie zou worden. Rond het middaguur was er een uitval van de Spaanse cavalerie die op geschut werd onthaald.

In het heetst van de strijd was er eigenlijk een allergrootste verwarring, want de eigenlijke gevechten verplaatsten zich naar de duinen. Het strand was kleiner geworden door het opkomende water halfweg de namiddag ... en vanaf de voor ankerliggende schepen werd er gevuld op de Spaanse tercio's*. De wind zat zuidwest in het gezicht van de Spanjaarden, net als de zon en het opstuwende zand.

TRIESTE BALANS

In het Staatse leger waren volgens haar eigen bronnen, 1000 gesneuvelden en daarvan waren er 800 bij het Engelse regiment van Vere !

Het heet dat prins Maurits de opdracht heeft gegeven de lijken op het slagveld te tellen : 4028 ! Zo kwam men tot het besluit dat er wellicht 3 000 gesneuvelden waren bij het leger van de aartshertog. Dat allemaal tussen 15.30 u en 19.00 u.

De prins lastte een rustpauze in voor zijn leger. Er moest aan mondivorraad gedacht worden. Vanuit

Oostende liet hij zich bevoorraden en stelde zich maar eerst op 6 juli weer rond Nieuwpoort op voor het beleg.

Voordien waren 550 gevangenen in Oostende samengebracht w.o. 203 officieren, daar kon men een grotere losprijs voor krijgen. De belangrijkste gevangene was natuurlijk de almirante ... die niet overdreven veel had gevochten, maar van zijn paard was gevallen bij de eerste charge.

De borgtocht voor zijn vrijlating werd berekend op 23 000 fl. en voor de overige officieren en manschappen 75 000 fl. De almirante moest nog wachten tot 1602 ...

[Dat zou nu samen een koopwaarde hebben van 1 470 000 euro !]

Voor een overlevende van de Armada (1588) was het tarief ooit 100 fl., maar voor een kaper uit Duinkerke werd 800 tot 1500 fl. gerekend.

Richting Middelburg werden gewonden overgebracht. Bij de 310 gewonden waren er nog 41 sterfgevallen na afloop. Op één dag 8 juli, ontving men 164 gewonden aangevoerd per schip uit Oostende.

Voor de verzorging tussen 20 juni en 27 december 1600 is door de Staten - Generaal een bedrag uitbetaald voor 16 442 mandagen of 685 lb gr. Vlms. *[Huidige koopwaarde : 61 650 euro]

BELEG ?

Intussen was men in Nieuwpoort ook niet stil blijven zitten en vernam de prins nieuws van versterkingen die werden aangebracht uit de omgeving. Het garnizoen te Nieuwpoort werd op 3 juli 1600 aangevuld met 600 soldaten vanuit Gent. Op 6 juli waren 1000 Walen vanuit Brugge naar Diksmuide gestuurd onder de leiding van Barlotte. Frederik vanden Berghe bracht op 8 juli 700 Duitsers naar Veurne.

Vóór zijn campagne had de prins al zijn scepsis uitgesproken bij Oldenbarnevelt.

Zo had hij voor 8 compagnieën soldaten voor 12

dagen minstens 480 grote broden nodig, 480 pond kaas en 6 tonnen bier. Als er in de streek weinig of niets te rapen viel of op te eisen ... was dat een groot logistiek probleem.

"... dede Prince Maurits alle neerstichheyd om met strenge disciplijn troven ende moeskoppen te verbieden ..."*

Het was op 6 juli beginnen te regenen, en op de 7 juli was dat nog steeds bezig. De belegeraars zaten in tenten en loopgrachten in de duinen. Hun zakken waarin ze broden opborgen, waren vlug doorweekt. De artillerie van het garnizoen van Nieuwpoort hield hen op afstand. Ze konden de stad slechts benaderen doorheen de zandrug vanuit het westen via "saucijzen".

Een omtrekkende beweging rond de stad was niet mogelijk. Op 9 juli regende het weer zeer hard.

Op 10 juli was er een sterke noordwester storm waardoor invarende schepen in de havengeul tegen elkaar botsten en averij opliepen. Er was wampel een zonsverduistering op het middaguur die dag ...

Op 11 juli was er iets beter weer. Op 12 juli kreeg de prins het bericht van een "overloper" die signaleerde dat 2000 man in de stad was gearriveerd. Naar de avond toe was er een uitval van 5-600 man via de poort naar de "kleine vuurbaken" toe. [Dat was doorheen de Stegerpoort * richting het Vierboete fort.]

Er was ook een uitval vanuit de "zuidpoort" * ... maar dat leek een afleiding.

Zelfs de prins begon te twifelen aan de afloop van het beleg. Op 13 juli begon het weer hard te regenen. Op 14 juli liet de prins twaalf stukken geschut inschepen voor Oostende.

Op 15 juli kwam Oldenbarnevelt zelf tot in de tent van de prins .

(lees NAK* 5/1 Een dramatisch moment).

Op 16 juli scheepte de delegatie van de Staten in te Oostende. Frederik Hendrik van Nassau die door de prins was gestuurd vernam dáár de toelating om het leger van bij Nieuwpoort terug te trekken.

Op 17 en 18 juli werden de kampen opgebroken. Op 20 juli arriveerden lege schepen uit Zeeland in Oostende.

Tussen 19 en 26 juli was het heet en mooi weer. De schansen rond Oostende die door Spaanse kleine garnizoenen waren ingenomen werden beleagd. Op 23 juli was er zelfs ramptoerisme uit En-

geland: Milord Cobham, Sir Walter Raleigh en Sir Harry Pemel, vice-admiraal van Engeland, kwamen de plaats van de slag bezichtigen ...

Op 28 juli trof men voorbereidingen om in te scheppen, maar ook om het garnizoen van 59 compagnieën voetvolk van 50 000 pond kruit, vier kanonnen en voldoende munitie te voorzien. Er werd nog 80 000 pond kaas en tien last* rogge aangevoerd, bij de 90 last die reeds aanwezig was.

Op 31 juli werden de paarden en ruiters ingescheept en op 1 augustus kwam het voetvolk aan de beurt. Er was een gunstige wind en mooi weer.

's Morgens, vóór dageraad begon het hevig te waaien terwijl ze voor het gat van Sluis voeren. Ze kwamen onbeschadigd in Vlissingen aan.

De prins voer door tot in Middelburg, waar hij de gedeputeerden van Zeeland en de commies uit Holland ontmoette. Zij brachten hem 115 000 lb gr. Vlm. om het krijgsvolk te betalen ... en geleden schade te vergoeden. Een groot schip was bvb. 226 lb gr. Vlm. waard.

[Een huidige koopwaarde van 20 340 euro !]

BESLUIT

Holland & Zeeland had groot gewicht binnen de opstandige Staten tegen de Spanjaarden. Ze waren ontzettend rijk en hun dure oorlogsvoering was het hen blijkbaar waard.

Men kon o.m. rekenen op een belangwekkende inbreng vanuit Engeland. Die troepen hebben bij Nieuwpoort grote offers gebracht.

Prins Maurits was een militair-ingenieur, nog ondergeschikt aan de politiek ... De raid naar Duinkerke was een mislukking.

Na de slag won hij aan prestige, door de prentenpropaganda. Maar bij het beleg rond Nieuwpoort geraakte hij eerder uitgeregend en kwam in de problemen met de mondvoorraad.

red. G. Demerre

P. Goossens, De Slag bij Nieuwpoort, vanuit Zeeuws logistiek perspectief, UGent, 2007.

A. Duyck, Journaal van de tocht naar Vlaanderen in 1600, uitg. Nijmegen, 2000.

Cox B. ir., Vanden Tocht in Vlaanderen 1600, Zutphen, 1986.

* zoetelaars = mannen en vrouwen, ambachtslui en profiteurs die de soldaten van dienst konden zijn, maar ook als jutters die zich met allerlei tuig verrijkten.

* tercio's = specifieke Spaanse formaties van goed getrainde beroepssoldaten van infanteristen met haakbusschietters, zwaardvechters en piekeniers in een vierkantopstelling.

* 1 lb gr. Vlm = pond groot Vlaams = 6 gulden (fl.)

* moeskopperij = veldvruchten stelen (staat vandaag nog altijd in het strafrecht !)

* saucijsen = zigzag gegraven gangen om een versterking te benaderen

* Stegerpoort : nu op het einde van de Langestraat-west met trappen

* Zuiderpoort : de Duinkerkepoort, nu kruispunt Duinkerkestraat-W. De Roolaan

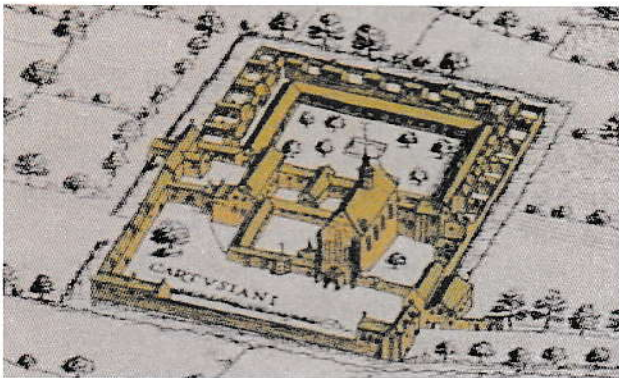
* NAK = Nieuwpoortse archiefkrant

* last = 1920 liter

DE ENGELSE KARTUIZERS

te Nieuwpoort (1626-1783)

Door de politiek van koning Hendrik VIII werden de eigendommen van (katholieke) kloosters aangeslagen en zijn de kartuizers van Sheen vertrokken uit Engeland. Ze kwamen naar Brugge in 1559 met 9 monniken en 2 broeders. Daar vervoegden ze zich

bij de prior Jan Robosch in de vestiging "Genadedal" in Sint-Kruis. Ze genoten een tijd koninklijke subsidies en vrije giften vanuit het moederland, ... maar het hoofdkapittel* van de kartuizers begreep, dat het beter was om hen als afzonderlijke communiteit een eigen prior te gunnen.

Ze installeerden zich in de Sint-Clarastraat (Sint-Gilles parochie) vanaf 1569 met prior Chauncy onder de naam 'Sheen Anglorum' in herinnering aan hun oorsprong.

Bij de politieke troebelen, samen met de tweespalt in de Nederlanden tussen de katholieken en de hervormden, was hun verblijf precair geworden. Met de korte Pacificatie van Gent in 1576 hoopte men op een 'wapenstilstand' maar de revolutionairen maakten de dienst uit in Brugge vanaf augustus 1577. Orangisten - aanhangers van Willem van Oranje - streken neer in het klooster en bedienden zich van

hun voorraden. Nadien kregen ze 12 soldaten in logement.

De Gentse calvinisten - die er een schrikbewind hadden gevestigd - verschenen aan de grens van Brugge, maar leden een nederlaag tegen het Spaanse garnizoen. De magistraat van Brugge sympathiseerde met de hervormers en eiste dat de kartuizers de stad zouden verlaten op 10 april 1578, onder de bedreiging dat hun klooster zou verbrand worden.

Prior Maurice Chauncy verkocht de goederen waar hij kon, om zijn schulden te delgen. Hun bezittingen werden verpakt en gemerkt met het 'zegel' van de Oranjeprins.

Zij kwamen aan in Saint-Quentin op 23 april, waar ze een herberg hadden gehuurd. Daarvoor hadden ze vruchteloos een verblijf gezocht in Lille (Rijsel), Douai en Cambrai. Het 'zegel' van Oranje beschermde hun bagage.

Op 17 juli werden ze ontvangen te Leuven, waar naartoe de prior reeds was gereisd. Prior Pierre vander Heyden was niet opgezet met de vreemde gasten. Alleen de voorspraak vanwege de landvoogd Don Juan kon er de gemoederen bedaren.

Eens bij de dood van Don Juan (oktober 1578) en het plotse overlijden van prior vander Heyden kwam de nieuwe prior Willem Beyeren met meer begrip voor de Engelsen. Onderweg terug vanuit Spanje stierf prior Chauncy op 12 juli 1580.

Er was een kort prioraat van Roger Thomson (1572) dat werd opgevolgd door Francis Bernard voor drie jaar. De vicaris* John Arnold werd de volgende prior, maar die stierf in 1578.

Vicaris Walter Pytts werd in 1590 verkozen tot prior. Hij probeerde een residentie te vinden in Antwerpen, maar het werd Mechelen, waar hij het Hof van Immerseel had gekocht.

Tijdens dat prioraat in Mechelen was er een malaise onder sommige monniken, die het gezag van de prior in twijfel trokken. Ze werden krachtig tot de orde geroepen door het hoofdkapittel in 1594. Prior Pytts vroeg zijn ontslag in 1596.

Men koos Robert Darbysher. Onder zijn bewind verbeterde de financiële toestand van het klooster. De gebouwen werden uitgebreid in de Bleekstraat met het Hof van Bergen. De subsidies vanwege

het Spaanse hof waren zo onregelmatig, dat via de Paus van Rome verzoeken werden gericht aan de aartshertogen Albrecht en Isabella ...

In 1612 stierf Darbysher en Robert Mallory volgde hem op. Ook deze prior had het moeilijk met de kloostervorschriften, die werden opgedragen en zou ontgoocheld sterven in 1620.

Thomas Hallowes, was procureur * en bewees zijn ondernemingsgeest. Hij droomde even om terug te keren naar Engeland ... want voor de prins van Wales plande men als bruid de katholieke Isabella, net weduwe geworden in 1620 ! Maar dat ging niet door.

Naar Nieuwpoort

Prior Hallowes kocht twee herbergen met tuinen te Nieuwpoort. Dat was op de zuidwest hoek van de Kokstraat en de Langestraat. Hij had eerst een poging gedaan in Veurne, maar de magistraat was tegen een vestiging.

[Daar waren ze net afwijzend geweest voor sommige verzoeken van de abdij Ten Duinen, tot die gefrusteerd in 1625 met de stille trom uit Ten Bogaerde vertrokken via Nieuwpoort naar Brugge !] Zowel vanwege de vorst als de magistraat te Nieuwpoort kreeg de prior toestemming, al liet het hoofdkapittel weten, dat ze voortaan niets mochten ondernemen zonder hun uitdrukkelijke toestemming.

Koning Felipe IV stuurde het charter op datum van 20 juni 1626.

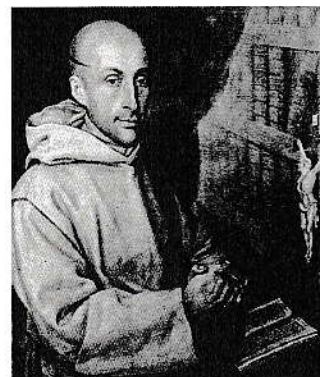
Met 9 monniken en 2 broeders kwam prior Hallowes eind juni uit Mechelen te Nieuwpoort aan. Vanaf september konden zij hun religieuze officies houden. Een oud militair, sir William Stanley, vergezelde hen. Hij was weduwnaar geworden in 1614 en bevriend geraakt met procureur Francis Thimbleby en had naast schenkingen ook zijn testament ten voordele van de kartuizers opgemaakt. Hij zou de laatste vier jaar van zijn leven in Nieuwpoort verblijven bij de kartuizers.

De nabijheid van het moederland van de kartui-

zers in Nieuwpoort, de contacten met Engeland heen en terug vanuit de haven, vergemakkelijkte de recrutering van nieuwe novicen.

Hun eigendommen in Mechelen werden te gelde gemaakt, want de Spaanse subsidies stopten vanaf 1631. Er werden te Nieuwpoort nog twee vissershuisjes bij gekocht, waarvan ze cellen hebben gemaakt.

De eerste prior te Nieuwpoort overleed in 1644. Vicaris John Duckett werd de nieuwe prior, maar drie jaar later zou die sterven. Intussen werden de muren van het kerkgebouw gegipst op kosten van Edward Fettiplace en kon men de uitstaande schulden delgen met 600 £ st.*

Dom Francis Williams

John Hutton werd de volgende prior voor vier jaar. Thomas Gerard werd aangeduid door de prior-generaal. Dat veroorzaakte commotie, en hij vroeg aan het algemeen kapittel ontslagen te worden na drie jaar : "zwaar ontgoocheld".

Beduidend grote giften kwamen deze tijd uit Engeland en Dom Thomas trok zelf erop uit om aalmoezen te verzamelen.

Vicaris George Transam werd opgedragen het prioraat te aanvaarden in 1654. In 1663 kon men de eetzaal en de sacristie bouwen. In 1664 kreeg de grote kloostergang een luifel. In 1665 plaatste men geschilderde vensters met scènes uit het Nieuwe Testament en de wapens van de nobele families die de bouwwerken hadden gefinancierd.

Tijdens dit prioraat zijn er twee evenementen die notoir zijn gebleven in de geschiedenis.

De prior sloeg acht op de armoede bij vele bewoners van Nieuwpoort en de lasten die ze te dragen hadden door Spaanse soldeniers te moeten herbergen tijdens de oorlogen tussen Spanje en het naburige Frankrijk. Daarom slaagde hij erin om houten barakken op te trekken in 1654 voor de huisvesting van die troepen.

Tijdens diezelfde conflicten (1658-1659) werden meer en meer Vlaamse vissers gevangen gezet door de Engelsen tot soms drie jaar. Dat had ook gevolgen voor de kartuizers, die nooit vlees aten,

dus hun bevoorrading van vis ontbeerden. Procureur Peter Dolman had zijn connecties op het Engelse hof en kon bij Lord Protector Cromwell de vergunning bekomen voor de vissers van Nieuwpoort en Blankenberge : zij werden toegestaan tijdens het Spaans-Engels conflict te vissen in Engelse wateren. Er zijn vermoedens dat ze ook met losgeld vissers hebben vrijgekocht.

Beide vissersgemeenschappen beloofden daarop in 1659 dat ze een portie vis zouden leveren aan de kartuizers, bij elke aankomst na een campagne. Robert Clarke (+1675) kwam in het klooster naar Nieuwpoort in hetzelfde jaar en zou de "aardappel" via hun tuin geïntroduceerd hebben in Vlaanderen. De kartuizers hadden zelfs een eigen visvaartuig "Sint Bruno" gekocht en uitgerust met Christian Constans als stuurman. Die kreeg speciale vrijbrieven van de hertog van York in 1666 en later van de koning van Frankrijk.

De verkoop van hun eigendommen in Engeland stelde hen in staat tussen 1686 en 1688 het gastenkwartier te vergroten en cellen te construeren. Tegen betaling kreeg een zekere Willaert van Nieuwpoort toestemming twee loodsen te bouwen tegen het klooster voor zijn touwslagerij.

In 1692 werd er gevreesd voor een aanval op Nieuwpoort en de prior dacht er even aan naar Brugge te verhuizen, maar de 'vijand' veranderde van tactiek en enkele dagen later kwam de prior terug.

Nu weer greep het algemeen kapittel in voor de benoeming van een prior. Het werd Peter Bilcliffe ... ook al waren de visitators * meestal Vlamingen en liep het aantal Engelse monniken drastisch terug. In 1693 telde men in hetzelfde jaar zeven sterfgevallen. Uiteindelijk bleven er 5 monniken over, drie broeders en twee gasten.

Het algemeen kapittel zag zich verplicht Vlaamse monniken te plaatsen in uitgedunde kartuizer-vestigingen zoals te Nieuwpoort en te Brugge. Zelfs novicen werden eerder in andere vestigingen geplaatst.

Thomas Thyroid werd de nieuwe prior in 1693 maar bleek zo incompetent, hovaardig en gulzig dat hij "meer met wereldse dan met Goddelijke zaken bezig was". Hij werd even naar Brugge gestuurd, kwam terug, maar verliet daarop de orde.

Enkele Vlaamse monniken werden naar Nieuwpoort gestuurd. Jean-Baptist van Hoorenbeecke werd de nieuwe prior. Heel kort, want hij verhuisde met dezelfde taak naar Zelem, Brugge en Gent. Sheen Anglorum begon voor het algemeen kapittel een slechte reputatie te krijgen : "Er waren te grote schandalen en openlijke ongehoorzaamheden door zekere leden". Men dacht er even aan het klooster te sluiten. Er waren slechts 5 monniken die priester waren .

William Hall drukte zijn stempel tijdens zijn prioraat. Met gedrukte bedelbrieven in Engeland slaagde hij in een collecte van 1000 £ st. Er werd een hoofdaltaar opgericht. In 1699 kreeg de kerk een marmeren zwart-wit vloer. Rond de begraafplaats werd een kleine kloostergang gebouwd. Het koorgestoelte kreeg een eiken vloer.

Dom Hall kreeg zijn ontslag en de nieuwe prior werd Jerome Nijverseel. Meteen werd het problematisch. Sommige monniken weigerden hem te ontvangen. Ze bekleegen zich in Rome, maar de internuncius legde strikte gehoorzaamheid op. De Earl d'Alisbury kwam tussen om de weerbarstige monniken te onderwerpen.

George Hunter begon aan zijn prioraat in 1700. De cellen werden hersteld. Er werd grond aangekocht voorbij de Langestraat naar het noorden. De vensters van de kerk werden vergroot, er kwamen 2 nieuwe altaren en het koor werd versierd.

La Grande Chartreuse

In 1707 verloren de Nieuwpoortse vissers een proces, want ze hadden nagelaten de beloofde portie vis af te leveren aan de kartuizers. De prior vroeg de strafmaat te milderen, in ruil voor de levering

van drie tonnen bier elk jaar rond de 25 juli : het feest van Sint-Jacob, patroon van de vissers.

Toen prior Hunter zijn ontslag vroeg in 1718, werd William Hall voor de tweede keer prior benoemd. Het generaal kapittel duidde na hem Colombran Townley aan.

De roepingen liepen terug. Des te meer bij Sheen, aangezien die uit Engeland kwamen. Dom Joseph Betts trad aan in 1722.

Hij liet de cellen opknappen, vooral die van de prior en de procureur. In 1723 werd een kapittelzaal gebouwd en liet ze inwijden door de bisschop (van Ieper). Hij stierf aan geelzucht. Hij was als weduwnaar in het klooster gegaan, zijn zoon was zelf priester en zijn 3 dochters waren clarissen.

Bij de verkiezing van de volgende prior in 1729 was er staking van stemmen, en de algemene prior droeg Charles Lee voor.

Hij kreeg de toestemming om het klooster uit te breiden. Hij nam het stuk van de Langestraat op, tussen de beide domeinen waardoor de oppervlakte met een derde toenam. Aan de oostkant van dat stuk straat trok hij een stenen poort op met als opschrift **Carthusia Jesu de Bethleem Shene, 1735**. Er werd een klok gegoten met als naam Sint-Bruno.

Bij het afsterven van Dom Lee, werd Thomas Yate gekozen. Hij stierf aan een beroerte in 1743.

Gilbert Jump volgde als prior en na tien jaar vroeg hij ontslag.

Hij had in Engeland grote collectes georganiseerd wat 2000 £ st. had opgeleverd. Het klooster had 8 monniken en 2 broeders.

James Long was de volgende prior, die bekend zou worden als kroniekschrijver van het klooster. Omdat de gezondheid van zijn monniken hem zorgen baarde, vroeg hij aan het hof van Maria Theresia de overplaatsing voor zijn communautiteit ... naar Boezinge. Dat werd toegestaan maar de generaal prior vond die plaats niet geschikt en stelde Izegem voor.

Onder zijn opvolger Bruno Fleming, kwam dat probleem weer ter sprake. Men kreeg toestemming ... maar het ging niet door. In de maand december 1761 waren er vier sterfgevallen, waaronder de prior zelf !

Na drie en een halve maand werd Jean-Baptist Luyckx prior aangesteld in 1762.

Het was dan Augustine Mann, die eigenlijk Theodore was gedoopt, die prior werd in 1764.

Hij liet het kloostergebouw herstellen in 1768, de bibliotheek bouwen, twee kamers en een deel van de kloostergang.

Met hem kwam het seculiere leven meer en meer in de vestiging. Tijdens een visitatie in 1777 werd opgemerkt "*attention à ne plus permettre l'entrée de femmes dans le monastère.*"

De prior was een studax en zou later naar apotheker Van den Berghe te Nieuwpoort schrijven :

"...étant Prieur de la Chartreuse de Nieuport : à cet égard je suis plus Chartreux ici que là". Hij was intussen lid van de Academie geworden te Brussel.

Door de generale prior werd Francis Williams aangeduid. Er waren toen nog 5 monniken en 2 broeders in 1777. Door de maatregelen onder Jozef II, waarbij kloosters "*zonder publieke functies*" gesloten moesten worden in 1783, was dit het einde.

Dom Francis Williams, Bruno Finch, Thomas Carfoot broeder, Joseph Wautier, Paul Collin en James Orford broeder

* Het hoofdkapittel zetelde in La Grande Chartreuse, in het dorp Saint Pierre in de streek

"Chartreuse" zo'n 20 km ten noorden van Grenoble.

* een vicaris was zowat de adjunct van de prior, heel dikwijls zijn opvolger.

* een procureur was een 'verzorger' voor het materiële, de penningmeester.

* 600 £ st. = 600 pount sterling zou vandaag 1 547 000 £ of 1 824 400 euro vertegenwoordigen.

* visitators werden uitgestuurd door het hoofdkapittel ter controle van het naleven van de kloosterregel en alle initiatieven.

Wij verwijzen naar een bijdrage van R. Dansercoer in onze archiefkrant van 2/1 in 2009; van F. Beun 6/2 in 2014; van G. Demerre 6/3 in 2014 en 9/1 in 2016.

De Grauwe J., Histoire de la Chartreuse Sheen Anglorum au continent: Bruges, Louvain, Malines, Nieuport (1559-1783), Salzburg, 1984.

red. G. Demerre

Oktrooi 1168

Philippus, Flandrie et Viromandie comes, omnibus amicis et fidelibus suis ad committatum Flandrie pertinentibus cum dilectione salutem ...

Philip, graaf van Vlaanderen en Vermandois, tot al zijn vrienden en getrouwen tot het graafschap Vlaanderen behorende, wees gegroet ...

Vobis omnibus notum volo, quod burgenses meos de Sandeshovetha hac libertate dotaverim ut quocumque se in Flandria diverterint, ab omni theloneo et traverso liberi sint in perpetuum.

Aan u allen wensen we bekend te maken, dat de vrije burgers uit Sandeshovetha in Vlaanderen, voor altijd vrij zijn van alle tol en doorgang.

Dit uitzonderlijk voorrecht werd het voorwerp van zeer veel en frequente betwistingen.

Iedere keer werd dit bevestigd in het algemeen door het grafelijk gezag in de jaren 1260, 1271, 1274, 1279 en 1313 : dus vanaf Margaretha tot Robrecht !

Verder werd de ontvanger te Sluis in het ongelijk gesteld door een beslissing van de Raad van Vlaanderen van 5 juli 1413.

De landhouders, schepenen en keurheren van Veurne-Ambacht kregen ook ongelijk van de Raad van Vlaanderen op 26 mei 1426.

De abt en de monniken van Sint-Bertijns betwistten het voorrecht te Poperinge. Ze kregen ongelijk voor de Raad van Vlaanderen op 8-30 juli 1426 en dat werd bevestigd in beroep voor het Parijse Parlement op 21 januari 1427.

Ook de betaling aan de overdracht te Armentiers, behorend aan de plaatselijke heer, werd kwijtgescholden door het arrest van de Raad van Vlaanderen op 3 juli 1428.

De tol voor de heer van Vinderhaute werd ook geschrapt voor de Raad van Vlaanderen op 20 oktober 1429.

De burggravin van Meaulx, vrouwe van Gistel, verloor haar zaak omwille van de tol te Oudenburg door het arrest van 14 juni 1435.

Gui Guillebaut, raadsheer van de hertog en tresorier, heer van Quesnoy op de Deule, kasselrij van Lille (Rijsel) verloor zijn tol, door het arrest van 8 mei 1442 en dat werd bevestigd voor het Parlement van Parijs op 5 mei 1443.

De schepenen en de raadsheren van Ieper moesten inbinden door het arrest van 30 juni 1490, 22 april en 13 december 1494 en 13 oktober 1505. Dat werd allemaal bevestigd voor het Parlement van Parijs op 7 september 1507. De Raad van Vlaanderen had dat nog eens besloten op 8 augustus 1549, 17 mei 1572 en 24 november 1624. De magistraat van Brugge haalde geen gelijk volgens het arrest van 14 juli 1497.

Messire Arend de Cruninghe, heer van Veurhaute, moest de tol ontberen op de Calve door het arrest van 24 november 1506.

De schepenen van de keure te Gent en de ontvangers van de assise op de vismarkt verloren volgens het arrest van 16 januari 1536.

De heer van Steenvoorde werd veroordeeld op 17 september 1549.

De burgemeester en schepenen van Oostende kwamen tot een akkoord op 8 november 1751, bevestiging van het arrest van 21 februari 1572.

De tollinners van Menen kregen ongelijk volgens het arrest van 17 mei 1577.

De tol van de burggraaf van Ieper en Vinckambacht werd geschrapt volgens het arrest van 24 november 1620.

De burgemeesters en schepenen van het Brugse Vrije kregen ongelijk volgens het arrest van 4 september 1676, wat bevestigd werd door de Grote Raad van Mechelen op 11 november 1679.

Eén keer moest Nieuwpoort inbinden. De Raad verwierp de klacht van Nieuwpoort op 8 juni 1531 ten aanzien van de eis van het klooster en de kerk van Ename, die recht had op tol op de sluis van Pamele. De reden was : bewuste rechten waren reeds vroeger toegekend door de graaf nl. in 1064. Dat was dus niet begrepen in de vrijstelling van 1168.

[Geef toe : dat klooster van Ename moet een schitterende advocaat en een solied archief hebben gehad !]

Bij de tumultueuse periode van 1583 : als Nieuwpoorts rechten werden hersteld, nadat Alessandro Farnese de overgave van de stad in ontvangst had genomen ... was men vergeten de keure met de oktrooi van 1168 te vermelden in de akte van

“réconciliation”.

Op 11 februari 1595 bevestigde koning Filips II dit voorrecht dat “*par erreur ou nonchalance*” was vergeten in 1583 ... want zonder deze gunst dreigde de stad “*d'estre et demeurer a jamais abandonnée, vague et déserte*”.

En toch bleef men dat voorrecht contesteren !

Op 13 december 1627 werd de eis van de magistraat van Bergen (Sint-Winoks) verworpen.

Voor de Raad van Vlaanderen op 15 juli 1625 moesten de directeurs van het Ambacht van de watering van Wijnendale de tol van 4 sols. per bijlander terugbetalen, van bij de “*vlottende barrière*” bij het uitkomen van Diksmuide op de IJzer. Een schipper uit Nieuwpoort kon op die manier 7 lb gr. Vlms recupereren (35 passages ?). De barrière moesten ze weghalen !

Op 21 juni 1660 won Gaspard Censsen, handelaar te Nieuwpoort, zijn zaak tegen de Bruggelingen die “*pontghelt*” hadden geëist op geraffineerd of grof zout : 12 deniers per hoed. Hij kon 121-6-9 lb gr. Vlm recuperen, dus meer dan 2400 eenheden (?). Ze hadden in Brugge dat recht reeds ingesteld sinds 18 februari 1636 !!

* Het Parlement van Parijs was het hoogste rechtsorgaan voor het graafschap Vlaanderen tot 1526, nadien werd het de Grote Raad van Mechelen.

vert. uit *Coutumes de la Ville et du Port de Nieuport*, tome V, p. 151-152.

Uitgegeven door L. Gilliodts-Van Severen, Brussel, 1901.

Uit ons archief

De gilde der advokaten St.-Ivo

Nr. 3370

De lijst van de leden uit 1761
François Jacques de Brauwere, deken ; Pieter Emmanuel Bouckel ; Denys Willaert, griffier ; Jan Frans Blankaert, advocaat ; Antonio Goom ; Michiel Thevel ; Jacques van de Castele ; Basilius Ferdinand Vandenabeele ; Louis Cornelis Stellamans ; Frans de Brauwere jr. ; Carel Louis Verveere ; Frans Jan Jooris ; Louis Frans vande Walle ; Antoine Ferdinand Letten de Mourbeque, baljuw.

Uit Nr. 3372 kan men leren wat allemaal op tafel kwam, wanneer de gilde aan het feesten was.

Calfvleesch, schapenbout, ossevleesch, olie, anzyn, mostart, peper, groffenaegels, stuck boter, olijfolie, brootsuycker, zout, peper, bruyn- fransch- witte- en coucksbroot, espersien, cropsala, spinagie, radysen, orleansche- tours- bourdeausche- en anjouwijn, caffè, thé, roomcaesen, coetonghe, keirsens, beschuyt, makarons, orangne appels, port, caneele ...

Nr 5463

Verplichtingen als leden van een gilde, was het bijwonen en vergoeden voor een “*gilden missen & jaergetyden*” in de stedelijke kerk.

Zo was het namens de overleden kerkbailliu Pieter Loppens, dat Pieternelle Loppens, weduwe Frans Vercamer in 1772 de vergoedingen incasseerde.

3 mey guldenmisse van d'hoveniers

9 mey guldenmisse van winkeliers

14 dagen vóór de kermisse guldenmisse van St. Sebastiaen

24 juny guldenmisse van de binlanderlien

25 juny guldenmisse van de smeden

29 juny guldenmisse van de cleermaekers

14 dagen naer de kermisse guldenmisse van St. Jooris

4 july guldenmisse van de cuypers

18 july guldenmisse van de brauwers

25 july guldenmisse van de visschers

29 july guldenmisse van de herbergiers

10 ougust guldenmisse van de laekensnyders

15 ougust guldenmisse van d'arbeyders

de sondagh daernaer guldenmisse van de laekensnyders

24 ougust guldenmisse van de beenhauwers

29 ougust guldenmisse van de binlanderslieden (sic)

den sondagh naer OLV halfougst de guldenmisse van retorica

St.-Andriesgulde

de metsers ... waarbij het bedrag schommelde tussen 2-2-0 en 3-8-0 of totaal 52-16-0 in gulden, stuivers en deniers.

Ter vergelijking : een stadsbode verdiende toen per jaar 60-0-0, een poorteluycker 30-0-0, een loods 50-0-0, een organist 79-0-0, een carrellioneur 72-0-0, een vroedvrouwe 84-0-0 ...

fl 100-0-0 in 1772 zou nu een koopwaarde hebben van 1000 euro !

Merkwaardige oproep Nr. 3395

Extrait uyt het reg(iste)re der resolutien vande gulde van St Sebastiaen. Actum desen 18 july 1790.

Ter expresse con vocatie & vergaedinge vande gulde vanden edelen ridder St Sebastiaen onderhouden by de handtbogisten deser stede & port van Nieuport nopende sekeren copie brief vande Hoogmogende Heeren Staeten van Vlaenderen, in daeten eersten deser maent july door d'Heeren van het Magistraet deser stede, aen den Hooftman deser gulde ter handt ghestelt & door ghemelden Heer alhier ter camer gheproduceert desn 4 deser betreffende soo d'oefening van waepenen als de recrutinghe voor **het Belgisch Leger**, & op het naerder rapport van onsen Heer Hooftman heden ter camer gedaen, is geresolveert met unanimitydt van stemmen dat dese gulde ten allen tyde bereydt is van de veylghyde & ruste van Stadt, aensocht synde by d'Heeren van het Magistraet te mainteneeren, gelyck deselve in andere tyden daer af genochsaeme blickteeken gegeven heeft; & tot naedere beraerdslaeginge, dat dese gulde zal afwachten de voordere besluuten die d'heeren vande college by den inhouden van deser meer geseiden copie brief sullen oordelen gerequiseert te syn. Toirc(onde); Date ut supra & was ondertek(end) Fockedeij, J.B. Bertam, J. Bertram, Valle, David, Dubois, Van Troyen, Cocquit, Ollevier, Titeca, Gryson, Roeland, Le Roy.
Ter ordonnantie loco greffier L. Bertam.

Voor het eerst wordt in Nieuwpoort een oproep gedaan om aan te sluiten bij de "Opstandige Belgische Staten" die zich los hoopten te maken van het gezag van de Oostenrijkse keizer Jozef II. Het is bekend dat in die korte periode - februari 1789 tot december 1790 - parallel met de Franse Revolutie, een Brabantse revolutie was uitgebroken in drie provincies: Brabant, Vlaanderen en Henegouwen.

Courante prijzen Nr 3370

1 gulden = 20 stuyvers = 240 deniers ... dat zou nu 10 euro zijn geweest !

schapenbout 2-2-0
stick gezouten ossevleesch 1-16-0
25 appels 0-6-0
stooop wyn 2 stuyvers dus 0-2-0
coppels kriften 0-2-0

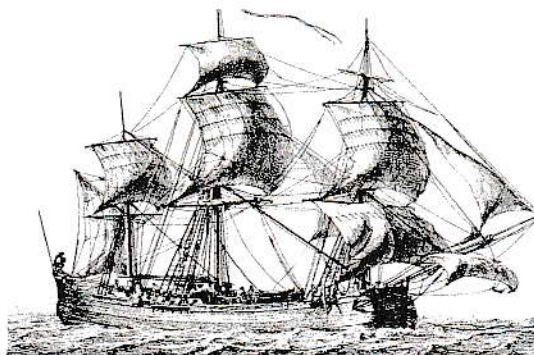
stuckboter 0-4-4
bondel espersien 0-3-0
crop sla 0-4-0
coetonghe 0-10-6
canne bier 0-2-3
pond broodtsuyker 0-9-0
pond caffè 0-18-0
een oragne 0-3-0
stooop bourdeausche wyn 0-15-0
once the 0-4-6
koeckebroot 0-18-0
broot 0-18-0
een pint room 0-2-6
roomcaes 0-5-5
ossetong 0-12-0
pond hamme 0-6-3
pond candyssycker 0-11-0
menagiebroot 0-4-0
pond mackerons 0-16-0
flasge rode wyn 0-18-0
flasge witte wyn 0-14-0
sitroen 0-1-6
pint : 0,57 liter
stooop : 2,5 liter
pond : 433 gram
once : 27 gram
canne : 1,7 liter

IJslandvaart Nr 4813

12 april 1779 Het houckerschip "De Stadt Nieuport" met als bemanning : schipper, meester van de vischerie, stierman, souter, cuyper, 9 matrozen, 2 jongens, 1 cleyne jongen.

Volgens het reglement van 31-03-1770

Meester : 15 fl per maand, 5 maand is de duur van de IJslandvaart en 6 fl per last [20 last] 195-0-0
Zouter : 12 fl per maand , 4-10-0 per last 150-0-0
Kuiper : 10 fl per maand, 3-15-0 per last 125-0-0
Matroos : 8 fl per maand , 3 fl per last 100-0-0
Jongen : 5 fl per maand, 1-10-0 per last 55-0-0
Kleine jongen : 3 fl per maand, 1-0-0 per last 35-0-0

PS

In Duinkerke verdiende men rond die tijd soms iets meer dan het dubbele ...

Maître 480-0-0; Pilotte 370-0-0; Saleur 280-0-0; Tonnelier 255-0-0; Matelot 230-0-0; Garçons 150-0-0

Dank zij de transcripties van H. Boydens (+).

De familie Vroome

EEN VERGETEN REDERSDYNASTIE IN NIEUW- POORT IN DE PERIODE 1750 – 1830 :

Bij het periodiek doorzoeken van mijn documentatie over het boeiende verleden van Nieuwpoort, viel me op een bepaald moment op, dat de naam van Antoine/Antoon Vroome in minstens vier verschillende historische bronnen werd vermeld.

Dit ongewoon aantal zette me op het idee om nader onderzoek uit te voeren naar deze persoon. Met de hulp van Joeri Stekelorum, voorzitter van de regionale vereniging voor familiekunde, kwam ik tot onderstaande – verbazingwekkende – vaststelling ...

De vier bronnen

We vinden Antoon Vroome het meest vermeld als schepen van Nieuwpoort in de Costumen van de Stede en Port van Nieuport - versie 1774, gedrukt door Goesin te Gent.

Talrijk zijn de vermeldingen in de "*Beschrijving der stad en haven van Nieuwpoort*" door Johannes Rybens en Thomas De Roo vader en zoon.

Verder een vermelding rond de geschiedenis van het Engelse Kartuizerklooster te Nieuwpoort (1783), en tenslotte de vermelding bij het bezoek van keizer Jozef II van Oostenrijk aan onze gewesten en in het bijzonder aan Nieuwpoort in 1781 en als mede-ondertekenaar van het "*Mémoire des Négocians et Armateurs de la Pêche Nationale de la Ville et Port de Nieuport*" (1787).

Vooraleer we de "*dynastie*" overlopen, is het wel gepast even de historische situatie te schetsen zoals deze zich in de 18e eeuw voordeed in onze gewesten en te Nieuwpoort in het bijzonder.

Korte historische schets:

Na de Spaanse Successieoorlog ((1702-1713) en met de ondertekening van Vrede van Utrecht(1713) werd het Barrière Traktaat herzien en kwam

Nieuwpoort onder Oostenrijks gezag. Voor Nieuwpoort betekende dit, dat de Nederlandse bezettingstroepen de stad verlieten tegen 1718.

Door onder andere het feit dat de nieuwe Oostenrijkse regering veel inspanningen deed om onze economie - die door de desastreuze 17e eeuw enorm had geleden – te steunen, groeide overal het vertrouwen. Dit was in Nieuwpoort het geval waar in de visserijmiddens nieuwe initiatieven werden genomen met o.a. de oprichting van de "*Compagnie van Vischvaart*" in 1728.

Al moet er, gezegd worden dat de oprichting van deze Compagnie in feite gebeurde door gegoede buitenstaanders en dat noch de Nieuwpoortse handelaars, (op één na !) noch de lokale reders investeerden in dit nieuwe initiatief !

Na een nieuwe dip met het failliet van de Compagnie in 1737 en de nieuwe miseries in het kader van de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748), - waarbij Nieuwpoort nog maar eens werd belegerd - volgde een belangrijke opbloei van de visserij te Nieuwpoort.

Zo nam de landvoogd , prins Karel van Lotharingen, een reeks van maatregelen om de Vlaamse visvangst opnieuw te doen floreren. Dit alles kaderde hij onder de noemer van de "*Nationale Visserij*". Daarboven op zou dan vanaf 1775 de bevrijdingsoorlog van Amerika uitbreken waarbij , door dat Frankrijk de Amerikaanse rebellen steunde tegen Engeland, vele Duinkerkerse vissers uitweken naar Nieuwpoort, wat opnieuw een bijkomende stimulans was voor onze lokale economie.

Zo kunnen we aangeven dat in 1781 niet minder dan 49 Nieuwpoortse sloepen uitvoeren voor de kabeljauwvangst op IJsland ! Zij brachten 13.357 tonnen kabeljauw binnen voor een totale waarde van 1.334.700 Franse ponden! In 1780 bracht men in Oostende slechts 3500 tonnen kabeljauw aan ! Keren we nu echter terug naar onze dynastie !

1.Matteus-Lodewijk Vroome (°Nieuwpoort 16.05.1705 – Nieuwpoort 20.09.1744)

De familienaam Vroome komt veelvuldig terug in de geschiedenis van Nieuwpoort en dit telkens in verband met activiteiten rond de visserij. Zo vinden we een Bartholemeus, schipper van de "*Sint Jan Baptist*", en een Jacobus, als schipper van de "*St Carolus Barromeus*" beiden varende voor de "*Nieuwpoortse Compagnie van Vischvaart*"

Matteus Vroome is de eerste in de rij van de zgn. "*dynastie*" die schepen werd te Nieuwpoort. Hij

wordt vermeld als “rentenier”. We weten dat hij tijdens zijn actief leven reder was. Zijn vader Petrus (Pauwel) – Nieuwpoort 1666-1717 - wordt reeds vermeld nadat zijn sloep grote schade opliep tijdens het manoevreren om de haven van Nieuwpoort binnen te varen begin de jaren 1700 !

Matteus vinden we in 1730 ook terug in de rekeningen van de Nieuwpoortse Compagnie. Hij is, naast vele anderen, schuldeiser voor een bedrag van 60-10-03 Vlaams groot voor het leveren van “ keersen en roet” !

Als gegoede reder was het normaal dat hij deel kon uitmaken van de magistratuur, want alle leden kwamen uit de betere klasse !

Matteus overleed echter in het jaar dat hij schepen was op 39-jarige leeftijd.

Twee van zijn zonen, met name Antoine en Louis zouden te Nieuwpoort een grote rol spelen in de daaropvolgende volgende jaren.

Beginnen we met Louis (° Nieuwpoort 30.07.1740 – Nieuwpoort 06.04.1792), de vijf jaar jongere broer. Merken we op dat Louis geen schepen werd. Toch zou hij een zeer belangrijke functie vervullen binnen de visserij.

Zo komt hij voor in ons verhaal.

We vertelden zoeven dat de Nieuwpoortse visserij een belangrijke heropbloei kende. Maar voor sommigen kon men blijkbaar niet snel genoeg rijk worden. Met het gevolg dat men begon te frauderen met de grootte en inhoud van de tonnen waarin de haring of kabeljauw werd verpakt. Dit frauderen gebeurde op een dergelijke schaal dat er op 3 oktober 1767 een “Ordonnantie politique” werd uitgevaardigd door de stedelijke overheid om dit tegen te gaan. Deze ordonnantie had het volgende doel : *“fixerende de grootte der Haring en Vishtonnen op vijftig sloopen Nieuwpoortse maete, de mindere fustage naar advenante, ende wegens het maecken, pegelen en merken der selver Tonnen, als mede wegens het waranderen en packen van den Haring en anderen Visch”.*

De aanleiding van deze ordonnantie wordt duidelijk gesteld in het overwegend gedeelte :

“Den Heere en de Weth der Stede en Port van Nieuport onderricht zijnde geworden dat de Haring- ende Vishtonnen niet en zyn van een gelycke grootte en dichte, waer door het dickwils geschiet dat de Kooplieden van dese waeren worden bedrogen, by middel sy niet altyd deselve quantiteyt hebben, ende

alsoo buyten staet zyn om met sekerheit hunne rekening te kunnen maecken ...” met als gevolg dat “ dese ongelyckheit van fustage de Kooplieden eenen afkeer krygen van de Visch en Harinck komende van onse Visscherie te koopen, seer schaedelick aan dese Visscherie, ende willende daer in, sonder uytstel, op het kragtigste voorzien...”

Louis Vroome blijkt bij de pinken te zijn. Zo richt hij begin 1769 een verzoekschrift tot het stadsbestuur met het verzoek hem aan te duiden als bedigd persoon die de garantie zou verlenen inzake de grootte en inhoud van de tonnen, de dikte van de duigen, de kwaliteit van de ingelegde vis enz. van alle door de Nieuwpoortse kuipers en vissers geleverde tonnen.

Hierin verwijst hij naar het feit dat hij inwoner is van Nieuwpoort, het ambacht van kuiper heeft uitgeoefend , evenals het pegelen* en garanderen van de inhoud der tonnen . Hiertoe legt hij nog bijkomend een attest voor van de stad leper waaruit blijkt dat hij bekwaam is om *“de konste van het pegelen en gaugeren te exerceren”.* Tevens verwijst hij naar het feit dat de controle zoals geëist door de *Ordonnantie politique*, op heden wordt uitgeoefend wordt door de deken van de kuipers wat inhoudt dat de ene kuiper de andere dient te controleren en dat anderzijds zich schijnbaar geen andere bekwame persoon heeft aangeboden. Hij verzoekt aldus *“den verzoeker toe te staan – om in plaetse van den geseyde Deken ende Sorgers van het Cuypersambacht te visiteren, waranderen, pegelen, marquerende branden der harinck- en vishtonnen en dit mits den Loon als by de geseyde ordonnantie gedregen, mitsgaeders te doen den Eedt daertoe staende “*

De haringreders geven op 28 april 1769 een positief advies om Louis Vroome toe te laten op te treden als *“pegelaer, marqueeerder ende brander”* van de haring en vishtonnen.

Interessant is even vast te stellen wie deze haringreders zijn : Norbert Boudeloot, Joseph Adam, Adriaen Canyn, F.C. Merlebecq, J.B. Bertram , S.J. Descamps en J.F. Rouzée want we zullen hun namen later nog opnieuw tegenkomen !

Op 18 mei 1769 wordt- nadat hij de voorziene eed heeft afgelegd - door het gemeentebestuur akkoord gegaan met zijn verzoek.

2. Antoine Vroome (Nieuwpoort 17.10.1735 – Nieuwpoort 23 juni 1826)

Hij had 2 kinderen uit zijn eerste huwelijk met Anne Catherine Coppieters , nl. Françoise (°1761)

en Antoine Ludovicus (°1763) en vier uit zijn huwelijk met Anne Dymphe Jeanne Vandenabeele Vandenbergh, met name François (°1777) Josephus Adrianus (°1779), Louis Syriaque (°1781) en tenslotte Mathieu (°1783).

We vinden de naam van Antoine Vroome voor de eerste maal terug als schepen bij de “vernieuwing van de wet” op 5 juni 1772. Ook hij is dus een voornaam en begoed zakenman die in aanmerking kan komen voor een aanstelling binnen de magistratuur.

Maar wie zetelt er nog in dit bestuur ? Als baljuw en kapitein van het kasteel : dhr François Merlebecq- als collega’s schepenen : J.F. Boudeloot – J.F. Rouzée – J.B. Bertram – André Canyn, evenals Michel Meyne, allemaal families waarvan we weten dat ze reder zijn !!

En in 1788 zetelen nog steeds naast onze Antoine Vroome, de baljuw Merlebecq en schepenen Bertram, Rouzée. Norbert Boudeloot is dan tesorier-ontvanger !

Dit alles heeft toch ergens een geurtje, waarbij men zou zeggen “ons kent ons” !

Dat hij anderzijds effectief optreedt als spreekbuis van de reders en handelaars van Nieuwpoort is ook een feit. Zo is hij mede ondertekenaar (naast Rouzée en B. Van den Abeele) van een memorie opgesteld op 19 juni 1787 door deze reders en handelaars en gericht aan de Staten van Vlaanderen teneinde zich te verzetten tegen een eventuele herroeping van het verbod tot invoer in Vlaanderen van haring en kabeljauw uit vreemde

landen. Zij wijzen erop dat dit het einde zou betekenen van de Nationale Visserij waardoor onze vissers in armoede zouden terecht komen.

De naam Antoine Vroome vinden we echter in onze archieven ook terug in een uiterst eigenaardig omstandigheid.

Blijkbaar is Antoine Vroome niet door iedereen geliefd.

Vermelden we vooraf dat hij in 1785 – bij de afschaffing van het Engels Kartuizerklooster gelegen in de Kokstraat – toelating krijgt tot het tijdelijk opslaan van binnengebrachte vis in de voormalige brouwerij van dit klooster.

Is er naijver onder de reders ? Is dit de druppel die de beker deed overlopen?

Een feit is dat op 3 juni 1785 's avonds om 11 uur ten huize van Vroome brand ontstond alwaar “alle de ustenzilen der reederie, als cabels, netten, reepen, en menigte andere goederen te lang om alle te melden, welk hujs is afgebrand tot den grond, zonder het minste daer uijt te kunnen salveeren of tis een kleen, welke brand men presumeerd daer in te zijn gesteecken door haet van eenigte tegen de voorseijden heer Vroome, als ook wierden selven heer vervolgt, als ook zijne kinderen bij daege als bij nagte”.

Maar er is nog een heel speciaal vervolg aan dit verhaal !

“Op den 28 desember 1785 is alhier ontgraeven, sekeren persoon met naeme .. als beteegen een der brandstigtters in het hujs van d'heer Antoine Vroome, met nog een anderen met naeme .. maer desen te lang begraven om de ontgravinge te kunnen doen welke beide personen men presumeerde bijde te zijn vergeeven geweest door sekeeren ..; voor wie zij altijd werkten, en selfs in hunne dood siekten aen sommige personen bekent als dat zij waeren vergeeven, uijt alle welkers supitie d'heer Antoine Vroome heeft gepresenteert eene requeste in de raad van Vlaenderen, om te prosedeeren tot de ontgravinge der geseijde personen, en tot welkers eijnde den raad van Vlaenderen heeft gesonden den heer Fiscael, meet eenen doctoer en twee Chiruzins, met de noodige medicamenten, welke personen alhier arriveerden 's morgens ten 10 uure. Aenstonds wierd het kerkhof afgeset door soldaeten om den toeloop van het volk te beletten, om dit seldsaam schouwspel te besightegen. Naer de put geopend te hebben door twee personen deser stadt, en naer een menigte van sterk water op de kiste

t'hebben geworpen, is de selve uijt de put gehaeld, en het lichaam geopend, en daer af de visite gedaan. Alles verigt zijnde is het lichaem weder gesteld in den put, en zijn vertrocken. Korts naer dese ontgravinge is er uijt gegeven pris de corps, tegen den persoon van Delbaere en ... maer zijn het bejide ontvlucht, als pligtig in het cas van den brand en van het vergeeven der geseijde persoonen op dat hun quaed soude verhoolen blijven”.

Wat het er ook van zij, deze ramp betekende zeker niet het einde van het status dat hij in de stad genoot want hij werd op 16 oktober 1788 nog maar eens schepen.

De Franse Bezetting (1792-1815)

In deze onzekere tijden was de aanstelling van een nieuwe municipaliteit schijnbaar geen prioriteit. Toch had op 22 december 1792 een belangrijke nieuwigheid plaats : alle burgers werden uitgenodigd in de grote kerk om door middel van een stemming een lijst op te stellen van 25 personen waaruit dan het eigenlijke bestuur zou gekozen worden ! En op 25 december, kerstdag, werd onder het geluid van de beiaard de eed afgelegd door de verkozenen en dit ten aanzien van het ganse volk ! In de praktijk veranderde er evenwel weinig, des te meer dat de Oostenrijkers terug aan de macht kwamen in 1793 tot juni 1794.

Na de bezetting van de stad door generaal Vandamme en het afslachten van de “*émigrés*” door deze laatste, werd ons land op 12 september 1794 verenigd met Frankrijk.

Alle bestaande administratieve structuren werden vernietigd en vervangen. Nieuwpoort werd als stad, hoofdplaats van een kanton, met als gebied zeven à acht kleinere parochies.

Aldus werd op 26 maart 1796 de plaatselijke magistraat afgezet en waarbij de hoogste functie werd toegekend aan dhr Frans Bertram als commissaris der uitvoerende macht. Michel Meyne werd maire en Basilius Van den Abeele, adjoint van de maire, terwijl Joan Van Steen vrederechter werd . Ook Frans de Brauwere, oud pensionaris ten tijde van de Oostenrijkers, was opnieuw van de partij ! Daarnaast werden ook twee afgevaardigden aangeduid als afgevaardigden van de kleinere gemeenten binnen het kanton Nieuwpoort. Deze municipaliteit vergaderde twee maal per week, op dinsdag en vrijdag.

Komen we nu tot François Vroome, derde in de rij

van de “*dynastie*”.

3. François Vroome (Nieuwpoort 18 februari 1777 – Nieuwpoort 20 november 1827)

Hij is de eerste zoon uit het tweede huwelijk van Antoine.

François had vier kinderen, waarvan evenwel geen enkele de volwassen leeftijd bereikte. Zijn echtgenote Thérèse David zou overlijden op 30-jarige leeftijd.

We vinden hem voor de eerste maal terug in de archieven toen bleek dat hij, samen met zijn oom Louis en een zekere Fockedeij, op 6 april 1813 door de Franse bezetter werd opgepakt omdat hij enige toespraken zou gehouden hebben tegen de Franse overheid. De drie worden aldus naar Brugge afgevoerd voor verhoor. Tien dagen later zijn ze evenwel weer thuis als “*valschelijk beteegen door eene sekere partie die al hier om gaet, d'een tegen d'ander*”.

In augustus wordt hij opnieuw opgepakt en vrijgelaten tot grote vreugde van vele inwoners der stad en “*besonder der visscherie, welken heer veel verschen visch kochte ter caeye deser stad*”.

Maar de tijden verbeteren : na de nederlaag van Napoleon komen we onder Nederlandse bewind. En Nieuwpoort heeft een zeer goede voorspreker aan het koninklijk Hof in Den Haag : Jacobus Lodewijk Kesteloot, doctor in de geneeskunde en persoonlijke vriend van Koning Willem van Oranje. Zo is het niet te verwonderen dat de stad, na keizer Jozef II van Oostenrijk, nogmaals koninklijk bezoek krijgt : op 9 juli 1817 hebben wij het geluk in onze stad te zien “*arriveeren 'smorgens ten 9 ueren, onzen zeer lieven en welbeminden koning Guilielmus den eersten Koning van België, vergezeld van zijn jongsten zoon prins Frederick, alsmede andere prinsen en generaelen, verdeelt in drie koetsen, onder het schieten van het kanon der stadts wallen*” zijne majesteit is “*tegengetrokken door onsen heer burgemeester d'heere Frans de Brauwere, benevens zijne beide adjointen de heeren Pieter de Brauwere en Frans Vroome, mitsgaders d'heeren van het consiel municipal ..*”

Op 28 oogst 1817 vindt echter op het stadhuis de officiële installatie van de door de koning nieuwbenoemde magistraat plaats, en dat in de handen van de burgemeester, hiertoe gemachtigd .Die bestaat aldus uit : Frans de Brauwere, burgemeester – schepenen : Antone Blanckaert – Frans van Baeckel – Frans Anchelis en Frans Vroome – tres-

sorier : Michel Meynne – secretaris : Louis Meynne – raadsleden : Louis Lahaye – Pieter de Keuwere – Paulus Meynne – Hinrick Kempinck, Joseph Steylaert en Frans Dejaeger.

Een verder spoor van Frans vinden we niet meer terug zodat slechts nader onderzoek uitsluitsel zou kunnen geven hoelang hij schepen was. Vergeten we echter niet dat hij reeds in 1827 kwam te overlijden.

En laatste verwijzing naar zijn naam vinden we in 1822 toen gemeld wordt dat een vissloep, toebehorende aan François Vroome "*achter is gebleven*". Ook in 1822 is een ander sloep achtergebleven, toebehorende aan Antonius Vroome, zoon. Hierbij kwamen zes vissers van Nieuwpoort om het leven. Deze Antoine (1795-1834) is de kleinzoon van Antoine (de tweede in de dynastie). Uit zijn overlijdensakte blijkt dat hij ingeschreven stond als handelaar, maar ook als lid van de gemeenteraad.

En de tijden veranderen maar ... België wordt onafhankelijk.

In de overgangperiode rond 1830-1831 wordt te Nieuwpoort op 5 oktober een "*comité de sûreté*" aangesteld met aan het hoofd – hoe kan het anders ...: Pieter de Brauwere, Joseph Vroome (de 2e zoon uit het tweede huwelijk van Antoine) Johannes Rybens, Pieter Lefevere en Michel Foqueur. En ook hier nieuwe onderrichtingen inzake de aanstelling van het magistraat : mogen kiezen voor burgemeester, schepenen en *raeden alle personen die tien guldens contributien ter jaere betaelden*.

Den 16 oktober 1830 worden aldus verkozen : dhr Franciscus de Brauwere met 50 stemmen wordt burgemeester – eerste schepenen : Henricus Vanderbeke met 46 stemmen, tweeden dito Petrus Lefevere – voor *raeden* : dhr Vroome Joseph – Henricus de Brauwere – Louis Meynne – Petrus de Brauwere – Franciscus Bogert en Michiel Foqueur Deze Joseph Vroome (1779 – 19.01.1855) was gehuwd met Anne Marie Saeys en had drie kinderen.

Besluit

Zo loopt de politieke dynastie ten einde.

De familie Vroome heeft een belangrijke impact gehad in het beleid van de stad en dit over een periode van ongeveer 80 jaar. Zeker in de 2e helft van de 18e eeuw was haar bijdrage in de organisatie en exploitatie van de lokale visserijrijverheid van overwegend belang.

Ook stellen we vast dat een kleine groep reders én de familie de Brauwere het beleid in deze periode uitstippelden. Telkens vinden we hun namen terug onder de leden van de magistraat. Vanuit een actueel standpunt zou men twee houdingen kunnen aannemen : bekijkt men deze periode vanuit een negatief standpunt dan is de conclusie dat de toenmalige bewindvoerders alles onder elkaar verdeelden en dat ze als "windhanen" meedraaiden met de wind in functie van de steeds wisselende politieke omstandigheden.

Bekijkt men echter alles vanuit een positief standpunt, dan stelt men vast dat de invloedrijke inwoners betrouwden op hun bestuurders en er tevreden mede waren en dat anderzijds dat "*mee-draaien*" met politieke omstandigheden een noodzaak was om te overleven !

Freddy Beun

Bibliografie

- Beschrijving der stad en haven van Nieuwpoort door Johannes Rybens en Thomas Roo – uitgave Bachten de Kupe
- Costumen van de Stede en Port van Nieuport – uitgave 1774 – de Goesin
- Mémoire des Négocians et Armateurs de la Pêche Nationale de la ville et Port de Nieuport – 1787
- Histoire de la Chartreuse Sheen Anglorum au continent, Bruges, Louvain, Malines, Nieuport (1559-1783) – Jan De Grauwe – 1983
- Stamboom Antoine Vroome - Geneanet

* Pegelen: is hier in de betekenis van keuren.

Colofon

Redactieadres:

Vrienden van het Patrimonium

p/a Kaai 50 – 02/04 – 8620 Nieuwpoort

Verantwoordelijke uitgever G. Demerre

Canadalaan 61 - 8620 Nieuwpoort

